

Společenská potřeba bezpečnostních prognóz

Zamýšlíme-li se nad věrohodností většiny dosavadních prognóz, je dostatek důvodů pro skepsi. Kdyby se např. splnily medicínské předpovědi z druhé poloviny minulého století, rakovina by už byla zcela vyléčitelnou chorobou. Na druhé straně nikdo nepředvídal rozšíření nemoci AIDS nebo existenci stolních počítačů a internetu. Přesto je dostatek argumentů pro to, aby se prognostika dále rozvíjela a byly zpracovávány další prognózy, a to pro výrazné změny ve světě, v Evropě, a také v České republice právě v oblasti bezpečnostní situace.

Praxe ukazuje potřebu vytvářet si představy o bezpečnostní budoucnosti a na jejich základě odhadovat pravděpodobnost uskutečnění různých alternativ a variant budoucího vývoje, protože jen tak lze na základě jedné či více z nich, resp. jejich funkční syntézy vědomě působit v jejím duchu. Přitom si musíme být vědomi, že budoucnost v evropské bezpečnosti se nedá pro neúplné a zkreslující informace o minulých a přítomných dějích předvídat přesně. Budoucnost není jednoznačně determinovaná a už vůbec ne predestinovaná, je silně závislá i na subjektivních faktorech, a proto ani neexistuje jen jedna jakási objektivní trajektorie vývoje a jeho nevyhnutelnost. V tom je i jistý optimismus, že budoucnost lze určitým způsobem ovlivnit, dojít alespoň zčásti k vytyčenému cíli nebo eliminovat či alespoň redukovat identifikované bezpečnostní hrozby a z nich vyplývající rizika.

Prognostická činnost tedy umožňuje identifikovat budoucí bezpečnostní ohrožení, přicházet s podněty po rozhodovací procesy v bezpečnostní politice a aktivizovat občanskou veřejnost proti ohrožením. Ačkoli jsou problémem již krátkodobé bezpečnostní předpovědi na pět let, praxe potřebuje nejen střednědobé na deset patnáct let, ale i dlouhodobější, např. jako podklad pro rozhodování o nákupu letadel či jiných nákladnějších zbraní. Bezpečnostní prognózy mají přitom jeden vážný handicap, ve větší míře než prognózy jiných oborů, že nejsou prognózami bez překvapení, a to nejen pokud jde o těžko předvídatelné teroristické akce, ale i zásadní vědecké objevy a s nimi spojené inovace, které mají vliv na změny zbraňových systémů. To je i důvod, proč mají takový význam prognózy varovné. Soustřeďují se na nežádoucí až katastrofické možnosti extrapolace nežádoucích bezpečnostních jevů. Tím plní diagnostickou a aktivizační funkci. Jejich potřeba se ukázala zvláště po 11. září 2001.

Rozhodování o bezpečnostních otázkách není zjevně jednoduché, nejsou obvykle přijímána rozhodnutí dobrá nebo špatná, ale bohužel častěji špatná či jen méně špatná, protože se v rozhodovacích procesech pohybujeme na jakési hraně, kdy je stejně tak možné volit jednu alternativu i druhou, dokonce i více variant. Otázkou je, zda se to má tak dít vždy. Proto se i stále hovoří o potřebě mít konkrétní bezpečnostní, obrannou a vojenskou politiku.

Jejich tvorba je závislá nejen na našich lidských, finančních a materiálových možnostech, ale právě i na věrohodnosti bezpečnostních prognóz. To je i argument, aby se prognostika dále rozvíjela a byly zpracovávány další prognózy i v oblasti bezpečnostní politiky.

Empirické šetření k tvorbě scénářů v oblasti bezpečnosti

Tvorba bezpečnostních prognóz a z nich vycházejících scénářů je většinou dílem profesionálních týmů. Vzhledem k tomu, že hodnota bezpečí a bezpečnosti se dostává do popředí hodnotových orientací lidí, je nutné vnímat jejich představy, zvláště těch jednotlivců, kteří se zajímají o tyto problémy soustavněji a hlouběji, tedy představitele bezpečnostní komunity. Už zčásti i proto, že do rozhodovacích procesů o bezpečnostních otázkách je díky médiím zatahován často málem celý národ. Naposled tomu bylo v diskuzích o adekvátnosti policejního zásahu proti technoparty. Prožili jsme to např. i kolem nadzvukových stíhaček MiG-29, padáků, modernizace tanků a dalších zbraňových systémů. Z hlediska rozvoje občanské společnosti můžeme mít radost, že se na podobných rozhodovacích procesech svými názory podílí tolik lidí nebo o nich alespoň mluví. Konečně ve Švýcarsku rozhodovali o nákupu supersoniků v referendu. I tuto variantu je si možné představit, ale na taková rozhodování musí být občanská veřejnost předem dobře odborně připravena.

Z tohoto důvodu se i stále hovoří o potřebě mít zcela konkrétní bezpečnostní, obrannou a vojenskou politiku. Zůstaneme-li např. u letadel jako finančně nejnáročnější vojenské techniky, **vláda by ve svém politickém zadání nebo bezpečnostní strategii měla jasně říct, kde a jak se budeme vojensky angažovat.**

Bude-li naším záměrem se v budoucnosti účastnit v zahraničních misích i letecky, tedy po boku zemí NATO či třeba samostatně se Spojenými státy, poté by bylo vhodné mít zbraňové systémy co nejkompatibilnější s nimi. Jestli to není naší ambicí, chceme jen bránit naše území, je možné objednat letadla i jiného původu. Stejně tak bychom ovšem mohli zajišťovat náš vzdušný prostor moderní protiraketovou obranou, kterou v současné době postrádáme. Nekoupit např. supersoniky znamená rezignovat na úspěšnou tradici vojenského letectva. Podobně by se měly odvíjet i úvahy o nákupu velkokapacitních dopravních letadel. Pokud vláda po dohodě se zákonodárnými sbory i s opozicí dospěje k závěru, že se budeme angažovat jen v blízkém okolí, například na Balkáně, taková letadla nepotřebujeme, dostaneme se tam vlakem nebo vozidly po vlastní ose. Bude-li náš zájem širší, třeba na Kavkaz, také je nepotřebujeme, tento prostor je dostupný po železnici. Budou-li naše ambice sahat tam, kde už se angažujeme, do prostoru Iráku ap., můžeme se tam dostat i lodí. Ale pokud by náš koaliční zájem trval nadále v Afghánistánu a šířil se i dál na Východ a třeba do Jižní Ameriky, což není šířením poplašné zprávy, tak se bez velkokapacitních letadel neobejdeme. Rozhodně by nemělo být primárním kritériem, že tato letadla můžeme dostat od Ruska jako splátku dluhu, odtud můžeme dostat pro občany i lepší komodity.

Všechno to by odpovědné orgány měly říci ex ante, určitě ne ex post, i když ani k tomu převážně nedochází, a proto se nemůžeme divit, že zatím byly nákupy a prodeje zbraňových systémů doprovázeny nejen rozpaky, ale nedopadly objektivně nejlépe, což poškodilo vojenský rozpočet a potažmo veřejné finance. Podobně je tomu i s nákupem kolových transportérů, když nám nemůže být neznámo, že např. Spojené státy a Německo dávají přednost transportérům pásovým.

Vědomi si všech těchto i dalších souvislostí a podmínek, Středisko bezpečnostní politiky CESES zamýšlí k tvorbě prognostických scénářů realizovat empirické šetření, které se soustředí na:

- A. **Studium relevantní dokumentace**, zvláště minulých a současných bezpečnostních prognóz a využití výsledků výzkumné, zvláště prognostické činnosti CESES, s cílem srovnat je s novými bezpečnostními prognózami.
- B. **V empirickém prognostickém šetření zkoumat následující okruhy otázek:**
 - 1. Vývoj bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik ve světě, Evropě a ČR, možnost vzniku nových bezpečnostních hrozeb než jsou dosavadní.
 - 2. Vývoj reakcí velmocí, EU a ČR na bezpečnostní hrozby a rizika.
 - 3. Využití vojenských a nevojenských prostředků v boji proti iniciátorům bezpečnostních hrozeb.
 - 4. Vývoj změn v politickém obrazu světa, zvláště ve velmocenské konstelaci a ve světových organizacích.
 - 5. Vliv bezpečnostních hrozeb a metod reakcí na ně na dodržování lidských práv a svobod.
 - 6. Možnost vniku Evropy jako supervelmoci.

Převažující technikou prognostického šetření jako podkladu pro tvorbu bezpečnostních scénářů bude anketa s cca 50–100 experty bezpečnostní politiky (část budou tvořit členové týmu Střediska bezpečnostní politiky CESES). Pilotáž výzkumné prognostické techniky bude provedena se členy týmu SBP, event. s dalšími zájemci; výsledky budou využity pro konečnou verzi ankety se širším okruhem respondentů a pro vystoupení na listopadové konferenci SBP CESES.

- C. **Tvorba prognostických bezpečnostních scénářů a jejich konfrontace s dosavadními scénáři** na základě studia dokumentace, empirického šetření v rámci bezpečnostní komunity, skupinových aktivit a metod.
 - 1. **Středisko bezpečnostní politiky** chce využít získané poznatky pro tvorbu vlastních prognostických scénářů, a to ve struktuře odpovídající získaným poznatkům, tzn. nebudou zpracovávány podle aprioristických variant, ale především vycházet z představ relevantních subjektů zabývajících se bezpečnostní problematikou a členů bezpečnostní komunity. Počet a charakter těchto scénářů bude determinován variabilitou získaných empirických poznatků.
 - 2. SBP chce využít zjištěné poznatky i ke srovnání alespoň s částí analogických scénářů týmu Ústavu mezinárodních vztahů vedeného Jaroslavem Jandou, jak byly prezentovány v publikaci Bezpečnostní politika ČR v této struktuře:

1. Scénáře globálního vývoje

- A. Scénář globálního řízení.
- B. Scénář nového rozdělení světa.
- C. Scénář naprostého znemožnění globálního řízení.

2. Scénáře evropského vývoje

- A. Scénář posílení integrace Evropské unie a nárůst její odpovědnosti za bezpečnost celého kontinentu.
- B. Scénář stagnace či retardace evropské integrace.
- C. Scénář důsledků naprostého znemožnění globálního řízení a vzniku nových dělících čar na Evropu.
- D. Scénář naprostého neúspěchu evropské integrace.

3. Scénáře možné ne/spolupráce Evropské unie a Severoatlantické aliance

4. Scénáře vnitřní bezpečnosti

- A. Stagnační scénář.
- B. Katastrofický scénář.
- C. Optimistický scénář.

Dále se nabízí srovnat získané empirické poznatky českých expertů se scénáři výzkumu **Evropa 2010:**

- 1. Vítězné trhy
- 2. Sto květů
- 3. Sdílená odpovědnost
- 4. Tvořivé společnosti
- 5. Neklidná sousedství

Časový rozvrh:

- 1. Studium dokumentace, zpracování ideového scénáře Padesátiletí čtvrté světové války, pracovní projekt empirického šetření, jeho pilotážní verifikace 2005.
- 2. Zpracování projektu, empirického šetření a jeho vyhodnocení 2006.
- 3. Komparace výsledků šetření s existujícími scénáři a tvorba prognostických scénářů vlastních.

Jako inspirační zdroj při vyplnění prognostické ankety sloužila prognostická studie Padesátiletí čtvrté světové války.

V následujícím textu jsou vyhodnoceny výsledky pilotáže prognostické ankety, které se zúčastnilo dvanáct respondentů. Prognostické údaje jsou porovnány také s uvedenými dřívějšími prognózami a scénáři. Pilotáž tedy není vyhodnocována pouze metodologicky, jak dalece je zvolená výzkumná technika vhodná, ale také obsahově, protože cílem je získat a inspirovat další zájemce, kteří mají zájem na tvorbě bezpečnostní prognózy participovat.

Výsledky prognostické ankety

- 1. Od konce druhé světové války až do přelomu 80. a 90. let 20. století převládalo ve světě bipolární napětí, a to zvláště mezi SSSR a USA. Poslední desetiletí bylo charakteristické lokálními válkami, a poté se hlavní bezpečnostní hrozbou stal terorismus.**

Jaký předpokládáte vývoj bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik v budoucnosti, resp. předpokládáte možnost vzniku nových i katastrofických hrozeb než jsou dosavadní?

Předpověď 2010

Severní Korea vyhrožuje jadernou pumou, muslimští teroristé mají chemické zbraně.

Kontroverzní názor jednoho z účastníků ankety: *Hodnocení terorismu jako hlavní bezpečnostní hrozby není správné. Neznamená to, že by terorismu nebylo třeba ze všech sil čelit, ale cožpak tomu bylo někdy v minulosti jinak? Touto floskulí se příliš podléhá vlivu medií, resp. terminologii a argumentaci, používaným vůči laické veřejnosti a médiím.*

Začátek nového tisíciletí je poznamenán nárůstem bezpečnostních hrozeb. Jde o hrozby ekonomického, ekologického a politicko-bezpečnostního charakteru. Nebývale silná a efektivní propojenost a vzájemná závislost dnešního světa nazývaná globálností má svou nevýhodu v tom, že otřesy např. hospodářské a politické v jedné části světa se rychle a spolehlivě přenášejí i do ostatních. Na druhé straně má svět mnohem více síly i prostředků se otřesům bránit, předcházet jim, lokalizovat a eliminovat jejich následky. Propojený a organizovaný svět dnes dokáže předcházet „černým pátkům“, „dominovému efektu“ finančního zhroucení např. Argentiny, zničujícím následkům obchodních válek ap.

Méně úspěšný je v boji s ekologickými katastrofami. A to jak s těmi, které způsobil člověk (ropné tankery, důlní katastrofy, oteplování atd.), kde se tvrdě naráží na ekonomické zájmy států a velkých společností, tak i s těmi přírodními (jako tsunami, záplavy, zemětřesení, tání ledovců atd.), u nichž není stále dost velký časový odstup a neexistují záznamy, aby bylo jasno, zda jde o jevy nahodilé či se zákonitě opakující a které zde vždy byly, nebo jde o nějakou ekologickou „vzpoudu přírody“ jako důsledek neblahé činnosti člověka, který překročil určitou pomyslnou únosnou mez. Vědci varují, že by mohl jít o druhý případ, riziko však není ještě tak viditelné a obecně pociťované, protože „příroda si dosud vždy pomohla“, a tomu odpovídá laxnost v přijímání a realizaci nápravných opatření.

Nejviditelnější a nejkonkrétnější je hrozba politicko-bezpečnostního charakteru představovaná lidmi a střetem jejich ambicí. I když druhá polovina 20. století nebyla zcela bez válek (dokonce ani Evropa ne!), je možné se zadostiučiněním konstatovat, že svět je více jak půlstoletí bez velkých vojenských srážek, a pokud se k nim schylovalo, svět je pomocí OSN a jiných organizací, pomocí síly (zprvu ve vzájemné vyváženosti, později jednoty) a důrazu světových velmocí, dokázal zatím dřív či později eliminovat.

Snad právě proto, že světovládné ambice některých lidí, kruhů a států se nemohly realizovat v otevřené válce, uchýlili se k ozbrojenému útoku skrytému, tj. k **terorismu**. A jak tomu v lidské společnosti bývá, je i tato snaha o nadvládu ideologicky podepřena, a to nejvážněji islámem, zejména jeho fundamentálním výkladem. Slepá a bezpodmínečná víra je nejlepší předpoklad manipulovatelnosti. Vůdcům islámského hnutí jde o zachování jejich nadvlády nad myšlením lidí, zachování mocenských pozic a politického vlivu, které nezadržitelně slábnou obrazně řečeno každou odhozenou burkou, každým novým školákem a studentkou, zhlédnutým filmem, přehraným CD a prodanou coca-colou. Došlo k prvním útokům v Egyptě, Arábii a samozřejmě Izraeli. Západní svět si však až v roce 2001 po teroristickém útoku na věže Světového obchodního centra v New Yorku uvědomil, že je ve skutečné válce. Po celém civilizovaném světě se realizovala první bezpečnostní opatření, a to preventivní i cílená. Byly

provedeny útoky ještě v Madridu, Paříži, a v Londýně, ale již se ukazovalo, že náskok teroristů je pomalu ale jistě doháněn. Útok v Londýně již nebyl tak úspěšný a bezpečnostní opatření začínají nosit ovoce. Útoky provedené v jihovýchodní Asii jsou stále velice krvavé, ale je stále méně zřetelné, proti komu jsou vlastně namířené.

I tak je však zřejmé, že terorismus pro příštích deset let zůstane hlavní bezpečnostní hrozbou civilizovanému světu. Jeho strategie a metody se nebudou příliš měnit. Půjde o jednotlivé úder v různých částech světa, zvětšovat se může jejich úderná síla i rozsah, protože osnovatelé mají stále zájem na co největším efektu, tj. počtu obětí a výši materiálních (zejména viditelných) škod. Diversifikace terorismu má výhody v jeho ztížené identifikaci a lokalizaci. Na druhé straně absence jednotného vedení však neumožňuje využití synergického efektu jeho úderů a ukázat tak věrohodný důkaz jeho schopností a sil. A nová bezpečnostní a aktivní opatření protiteroristické fronty (za deset let se svět naučil pronikat do jeho sfér a řad) přináší ovoce ve stále rostoucím počtu zmařených pokusů a neutralizací jeho buněk.

Nastolení „islámského chalífátu“ je blednoucí bezobsažná idea, která nesjednocuje ani islámské státy, natož aby byla atraktivní pro ostatní svět. Terorismus nemá žádný reálný cíl, jako je nastolení nějakého nového světového pořádku, a kromě fundamentalistického výkladu koránu je stále více zřejmé, že nemá ani síly něco takového realizovat. Jeho poslední křeče, které byly právě na začátku 20. let spojeny s velikými oběťmi, protože jako poslední prostředek se nerozpakoval použít jadernou pumu, měly jeden pozitivní a pro terorismus zničující dopad. Do globální protiteroristické aliance se zapojí dosud nezúčastněné a váhající země i islámské státy, protože fundamentalistický islám ohrožuje jejich pozice, jak prokázal zvláště útok v jordánském Ammánu. K euroatlantickému jádru a Rusku se aktivně přidává již velice silná Čína, Indie a arabské státy severní Afriky.

Poučená Evropa a USA se nerozpakují tvrdě zasáhnout i proti ohniskům islámského terorismu ve svých zemích, jejichž význam, a zejména síla bez pomoci ze zahraničí rychle klesá a zaniká. Vyřešení tohoto problému se stává tím aktuálnější, že ve **30. letech** tohoto století se vynořují nové vážné problémy.

Bipolární vojensko-strategická rovnováha mezi SSSR a USA, mezi Severoatlantickou aliancí a Varšavskou smlouvou, vytvořila možná paradoxně v Evropském a v celosvětovém prostoru podmínky pro vývoj Evropy bez válek a jen s lokálními mimoevropskými vojenskými konflikty. Tato situace skončila zároveň s koncem studené války (prosinec 1989): Mocenská bipolarita v multilaterálním světě byla nahrazena prozatímní monopolaritou (USA), která se bude v následujících desetiletích měnit v multipolaritu globálních mocností v multilaterálním globalizovaném světě.

Zdrojem budoucích konfliktů bude vývoj vtažů, zejména ekonomických, politických a bezpečnostních, nikoli rozpory ideové, kulturní a náboženské (s výjimkou konfliktů vyvolaných militantní částí islámu), a to mezi jednotlivými globalizačními centry moci a vlivu. První takové centrum již existuje – USA, jako globální mocnost. Ostatní se tvoří (Evropská unie, rozšířená Čína) nebo se rýsují jako ideově-politické projekty (islámský kvaziglobální „islámský stát“). Krátce před rokem 2010 padne totalitní režim v Bělorusku, což neproběhne bez použití zbraní a Rusko bude demonstrovat svou připravenost usměrnit vývoj svou vojenskou intervencí. Dojde k utlumení aktivit USA a jejich spojenců v Iráku a Afghánistánu

V tomto období se bezpečnostní hrozby (jejich druh, charakter, intenzita) v zásadě nijak rapidně vyvíjet nebudou. Zatím spíše jen pozvolný vývoj bude patrný u některých druhů hrozeb, u těch, co souvisejí především se zaostalostí „třetího světa“. Jižní evropské země budou

čelit zvyšující se migraci z Afriky. Rozvinou se jen ty hrozby, které už nyní tušíme. Žádná velká válka na obzoru není, spíše budou pokračovat lokální konflikty jako dosud – hlavně v Africe a v Afghánistánu. Bude pokračovat násilí motivované náboženskými konflikty v jihovýchodní Asii. Přibude především další rozvrat v některých zemích postsovětské střední Asie. Novou intenzitu napětí je možné očekávat v obřích městech Jižní Ameriky a jižní Asie. Nevymizí ani rasové nepokoje v jižních státech USA. Dojde k územním konfliktům ve východní Asii a k pokusům Číňanů o infiltrace oblastí východní Sibiře. Podobně můžeme čekat infiltraci muslimů do Evropy a USA. Pro Západ bude největší hrozbou terorismus, nikoli jen ve formě útoků v dopravních prostředcích nebo na veřejné budovy, ale zaměřené na kyberprostor – útoky proti komunikačním sítím a energetické infrastruktuře.

Vážnou hrozbou se sekundárními následky bude pokračování devastace životního prostředí. Zhorší se jak prognózy, tak i faktické projevy ohřívání klimatu Země a tání polárních ledovců. Zvýší se hladiny světových moří a oceánů

Ve střednědobém horizontu se tedy struktura bezpečnostních hrozeb výrazně nezmění. Terorismus, šíření ZHN a jejich zneužití, organizovaný zločin, a zejména jejich vzájemné propojení zůstanou hlavními záměrnými (intencionálními) hrozbami. Ukazuje se, že se bude zvyšovat nebezpečí nezáměrných hrozeb, zejména v podobě přírodních nebo civilizačních katastrof.

Novými nebo teprve dnes se vyjevujícími bezpečnostními riziky se stanou v tomto období jevy, které budou výsledkem neochoty nebo neschopnosti politické a ekonomické řídicí sféry řešit s předstihem nebezpečí především potencionálních hrozeb, a to jak na národní, tak mezinárodní úrovni. Bezpečnostním rizikem se tak např. stane neochota vzájemné užší spolupráce zpravodajských služeb, absence jejich přímé vazby na řídicí a výkonné prvky bezpečnostního systému, neochota vytvářet evropský bezpečnostní systém apod. Stejně se ale může stát bezpečnostním rizikem neochota občanské společnosti přistoupit na vyrovnání současné nerovnováhy mezi svobodou a bezpečím, který se projevuje odporem proti racionálnímu omezení těch svobod, jejichž zneužívání přispívá nebo způsobuje bezprostřední ohrožení životů a velkého majetku.

Daleko vážnější je hrozba oslabení NATO, desintegrace Evropy pod tlakem nacionálních zájmů a vlastnictví jaderných zbraní Íránem.

Předpověď 2020

Írán má jaderné zbraně

Kontroverzní názor jednoho z účastníků ankety: *Při úvahách o daném problému nepokládám rok 2020 za nijak zlomový. Za hrozbu v tomto horizontu pokládám možnost, že by z jakýchkoli důvodů byla oslabena či podstatným způsobem změněna obranná role NATO. EU má dosud daleko k uplatňování společné zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky a individuální sledování vlastních zájmů národními státy je běžné (a v této věci jsem skeptický).*

Hrozbou může být, v případě úspěšného dokončení, jaderný program Íránu. Obdobný program KLDŘ za potenciální hrozbu nepovažují. Rozdílné hodnocení vyplývá z rozdílných možností obou zemí a z nich vyplývající rozdílné perspektivy vývoje společenského uspořádání.

Vývoj bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik v dlouhodobějším výhledu bude určován ekonomickým a politickým vývojem ve velkých světových regionech a jejich vzájemnými vztahy. Celosvětově bude rozhodující rychlost a vzestup především Číny, ale i Indie,

Indonésie a Brazílie, jejich vzájemné vztahy a vztahy k dalším oblastem, zejména k Rusku a k USA. Dojde-li mezi nimi k strategické kolizi zájmů, vzniknou místa zostřené napětí. Např. zdrojově závislá Čína bude chtít využívat sibiřské surovinové zdroje, modernizace čínského zemědělství způsobí velkou migraci do neobydlených částí Sibiře. Čína bude chtít kontrolovat i dopravní námořní trasy do ostatních částí světa, kde se střetne se zájmy USA. Problémem bude i další vnitropolitický vývoj v Číně, zvláště jaký bude tržní ekonomika vyvíjet tlak na další demokratizaci země, resp. jak se osvědčí nebo spíš neosvědčí možnost, že do Komunistické strany Číny mohou vstupovat i podnikatelé, což by mohlo vést k vytvoření stranicko-podnikatelské oligarchie, která by pod tlakem dalšího rozvoje ekonomiky při nedostatku energetických zdrojů mohla inspirovat k výraznější velmocenské politice.

Z globálního hlediska bude významný i vývoj na Blízkém a Středním východě. Dojde-li k významnému sblížení muslimských států na základě idejí islámského radikalismu, hrozba mezinárodního terorismu se zvýší, bude disponovat nejen značným lidským potenciálem, ale mít i přístup ke zbraním hromadného ničení.

Pokud jde o Evropu, ani do roku 2010 jí nehrozí větší bezpečnostní hrozby ani ve formě lokálních válek, reálné jsou sociální konflikty a eskalace násilí ve „slabých státech“ a militantnost „historických nacionálních územních požadavků.“ Hrozby islámského terorismu budou transferovány z mimoevropského politického prostoru a budou přímo úměrně vojenské angažovanosti Evropy v řešení vztahů s politickým islamismem.

Pro Evropu bude největší hrozbou působení teroristických, kriminálních a ideologicky či nábožensky fanatických skupin, které budou rekrutovat členstvo z nejnižších sociálních vrstev Evropské unie, tedy z chudých imigrantů i etnicky domácích příslušníků *underclass*, a dále z globálně mobilních a dobře situovaných „agentů“ stále silnějších nestátních struktur, s různorodě namixovaným ekonomickým, kriminálním a ideologicko-náboženským charakterem.

Po roce 2010 se znatelně zvýší tempo rozvoje terorismu, což se projeví na intenzitě a četnosti útoků. Terorismus však stále nebude možné přirovnat k „epidemii“. V průměru bude ročně na území EU docházet ke 4-5 útokům typu „Londýn červenec 2005“, a zhruba stejný počet útoků takového či podobného rázu se bezpečnostním složkám podaří překazit. V USA bude tato bilance horší. Cílem útoků se stanou i jaderné elektrárny v Německu či Francii. Radikálně se promění charakter hrozeb souvisejících s migrací lidí z afrického třetího světa; ta bude skutečně masová a provázena silnými nepokoji v nárazníkových zemích Evropy a kolem roku 2020 povede až k téměř naprostému chaosu ve státech severní Afriky. Ve druhé dekádě už je možné uvažovat o možnosti získání a ojedinělém použití ZHN při řešení jak mezistátního konfliktu (značná část „zlobivých“ nebo nedemokratických států dosáhne technologické úrovně umožňující výrobu a použití ZHN, včetně nosičů dalekého dosahu), tak při teroristickém aktu.

Současné hrozby jako je organizovaný zločin, šíření zbraní hromadného ničení a jejich propojování či výskyt nových rychle se šířících virů a nemocí, přírodní katastrofy zapříčiněné lidskou devastací životního prostředí, nebudou na ústupu, ale spíše na mírném vzestupu. Stálým zdrojem (byť možná s jistou tendencí k útlumu) bezpečnostních hrozeb budou lokální konflikty, např. mezi Izraelem a Svobodným státem Palestina, který vznikne před rokem 2015. Drobné konflikty se budou objevovat i na Kavkaze (cca v letech 2020-2030), vnitřní rozbroje na čas ovládnou Ukrajinu (cca 2015-2020). Dojde k lokálnímu jadernému konfliktu s možností eskalace v konfliktu mezi Pákistánem a Indií. Podobný lokální ozbrojený konflikt s možností

eskalace je možné očekávat v souvislosti s anexí Tchaj-wanu ČLR. Dojde k další atomizaci stávajících teroristických skupin, objeví se nové formy teroru a konsolidace a následující integrovaná protizápadní aktivita muslimských států

Ještě více se zdramatizuje situace v megapolích o desítkách milionů obyvatel, které budou ve druhém desetiletí dále růst především v zemích třetího a čtvrtého světa – zvláště v jiho-východní a jižní Asii, Jižní Americe a nově též v Africe. Vlády příslušných států nebudou mít k dispozici dostatečné prostředky na zvládnání organizovaného násilí, sociální a ekonomický rozvrat, ke kterému v těchto megaměstech dojde. Hlavní však je, že tato megaměsta přestanou být kontrolována i politicky a začne se prosazovat model naprosto anarchického uspořádání, kdy mezi sebou budou zápasit jednotlivé zkriminalizované ekonomicko-politické sítě a udržení prostředí pro přežití v nich zcela ovládnou mafie a klany. Začne osídlování teritorií s nižší lid-natostí, popř. nových, téměř neobývaných míst na zemi, jako je Kanada, Austrálie a Sibiř.

Výrazným zdrojem ohrožení se stane stav životního prostředí. Degradace některých ekosystémů dostoupí neúnosné míry, způsobí obrovské migrační vlny, budou se šířit pouště, ledovce tát nevídaným tempem, klima se bude znatelně měnit i v Evropě. Zároveň se ještě zvýší výskyt živelních pohrom a období extrémních výkyvů počasí. Negativní změny životního prostředí povedou k lokálním a regionálním tenzím, soutěžím o zdroje a ekonomické statky a budou přispívat k riziku otevřeného lokálního konfliktu.

Obdobným způsobem může působit stále tíživější sociální situace zejména v Evropě, která se bude potýkat s enormním demografickým propadem, neřízenou imigrací a vzrůstajícími nároky na sociální systémy. Nutnost řešit sociální a ekologické problémy rukou v ruce se zvyšujícími se nároky na disponibilní surovinové a ekonomické zdroje výrazně omezí pozici Evropské unie jako aktéra mezinárodní politiky. Evropská unie bude na straně jedné řešit hluboké vnitřní problémy, na straně druhé bude soutěžit a soupeřit se svými nynějšími spojenci o stále omezenější okruh zdrojů (fosilní paliva, mořské bohatství apod.).

Poslední hrozbou, kterou bych zvýraznil a u níž předpokládám velkou pravděpodobnost jejího vzniku, je pandemie v globálním nebo kontinentálním měřítku a její následky. Ať už se bude jednat o důsledky pandemie HIV v Africe a ve východní Evropě nebo o nové pandemie nebo epidemie, iniciované přirozeným vývojem (viz dnes tolik zdůrazňovaná ptačí chřipka), zavlečením v důsledku rozvoje turismu (vysoce infekční onemocnění typu Ebola, Marburg) nebo jako důsledek biologického teroristického útoku.

Evropa bude kromě globálních hrozeb vystavena i lokálním hrozbám. Pro Evropu bude důležitý další vývoj v Africe, kde zejména neúnosné sociální poměry, specifická kultura a korupce budou dlouho zdrojem různých potencionálních ohrožení (migrace, pronikání islámského radikalismu, pronikání kriminality a korupce) a neakceptovatelných humanitárních katastrof. Evropa se bude muset v daleko větším rozsahu účastnit eliminace tohoto stavu, a to i za horizont roku 2020. Vnitřní evropskou hrozbou i za rok 2010 zůstane Kosovo, nepodaří-li se eliminovat jeho vazby na mezinárodní kriminalitu a radikální islám.

Shrnutí: Pro Evropu jako největší potenciální riziko a v budoucnu i jako riziko, které má největší potenciál ve společnosti (zejména v těch jejích skupinách, které mají jiné socio-kulturně-náboženské zázemí) zakořenit, lze v horizontu let 2010 až 2030 identifikovat především ilegální migraci. Je otázkou, zda populačně slábnoucí Evropa bude schopna těmto tlakům odolávat, resp. vzdorovat v žádoucí míře (hrozí islámský radikalismus a extremismus u migrantů z islámských zemí; majetková, hospodářská, násilná trestná činnost, popř. distribuce drog u migrantů

z východu aj.). Vzhledem k „opožďenému“ vývoji v ČR (ve srovnání se západní Evropou, která náznačky masivnějších problémů řeší již dnes) to zatím není v následujících pěti letech u nás problém, reálným horizontem jsou roky 2020–2030. V horizontu 2010 už však lze očekávat další etablování ilegálních skupin migrantů, zejména z východní Evropy, jejich prorůstání do politiky a veřejného života, což posílí mezinárodní organizovaný zločin a vše, co se s ním pojí.

Rizikem se i v nejbližším čase jeví i změny v klimatických podmínkách, kdy se příroda chová nevypočitatelně, nestandardně (naposledy viz tornádo u břehů Portugalska, situace v Karibiku, jihu USA, v Číně atd.). Stejně tak možnost různých pandemií z Asie aj. Odtud vyplývá povinnost USA, Evropy aj. vyspělých zemí se v těchto záležitostech aktivně zapojovat již na území rozvojových zemí. Tedy hasit tato rizika na půdě jejich původu. Jako žádoucí je např. přinutit USA k podepsání kjótského protokolu.

Předpověď pro období do roku 2050

Začíná se projevovat nedostatek vody, surovin, zejména v zaostalejších zemích, velké humanitární akce velmocí, první africké státy mají jaderné zbraně.

Možných budoucích hrozeb lze ve vzdálenější perspektivě patrně vyhodnotit několik, např.:

1. *ekonomická úspěšnost Číny a v jejím důsledku rychlý technický a technologický rozvoj mohou vést ke změně jejich mezinárodně-politických ambicí a k přehodnocení hodnocení oblastí zájmů, což může mít vliv na možný tlak na mocenskou změnu existujících sfér vlivu a zájmu,*
2. *rozdílná natalita v různých částech světa, výrazně vyšší právě v ekonomicky slabších částech světa s nepříliš optimistickou perspektivou, než v částech úspěšných povede k ekonomicky motivovaná migrace se všemi negativními až potenciálně nebezpečnými dopady,*
3. *oteplování atmosféry s řetězcem fatálních důsledků: zvýšení hladiny světových moří, zmenšení plochy obyvatelné souše, změny charakteru klimatu, migrace [1] velkého počtu obyvatelstva, možné spory o životní prostor, energie, prostředky k obživě atd.,*
4. *pokles zásob tradičních zdrojů energie a důležitých vzácných surovin na kritickou úroveň povede ke sporům o tyto a nové zdroje,*
5. *možná vnitřní nestabilita a z ní vyplývající slabost EU, k níž může vést více důvodů, např.:*
 - *zájmy a ambice národních států v protikladu s ambicemi superstátu EU (bez základních funkcí státu dává EU smysl pouze jako společný hospodářský prostor), který nevzniká přirozenou cestou na základě široce akceptované společenské potřeby, nýbrž je vytvářen administrativně shora,*
 - *přílišné soustřeďování funkcí v centru a přílišná regulace, jež budou obecně vnímány a činěny odpovědnými za všechny nepříznivě vnímané společenské jevy, zejména za hospodářskou realitu a za rozdílnou životní úroveň, a v případě potřeby budou i určitými politickými silami prezentovány negativně jako hlavní příčina rozporů, jež ale v prostředí naprosto nevyvážené a nevyrovnané EU musejí vznikat zákonitě,*
 - *výrazná změna tradiční struktury společnosti zemí EU v důsledku migrace (přičemž motivace migrace nesehrává v tomto případě roli) s negativními dopady do soudržnosti společnosti a do obecně přijatelnosti principu solidarity. Přišedší minority přitom*

vykazují mnohem větší soudržnost a sounáležitost než majoritní společnost, vůči níž se bez rozpaků vymezují pod záminkou své údajné diskriminace. Podstatný je i fakt vysoké natality těchto minorit a její důsledky.

Jako katastrofickou, jak zní dotaz, nehodnotím, se současnou úrovní poznání a na základě současných projevů aktérů, žádnou z možných hrozeb.

I když v druhé polovině prvního půlstoletí prudce stoupá výroba energie z alternativních zdrojů, pro jejich nákladnost nebude zdaleka znamenat pokrytí poptávky. Novými velkými spotřebiteli energie se stanou Čína a Indie a jsou stále ve větší míře odkázány na její dovoz. Oba tyto státy, přes veškerá opatření řízené porodnosti, představují téměř polovinu světové populace a i navzdory emigraci stále rostou, a co více stávají se i největšími producenty. „Obchodní války“ mezi těmito novými členy na světovém kolbišti a starými (Evropa s Amerikou) jsou vážnými signály nových rizik a hrozeb tím více, že zásoby ropy a plynu na Středním východě jsou téměř vyčerpány. Navíc v této oblasti stále existuje silný vliv islámu i jeho fundamentalistické formy, a to jmenovitě v Íránu a Iráku, kde americký „vývoz demokracie“ v zásadě neuspěl. Zapojením EU na konci desetiletí obnovy a demokratizace země se v Iráku situace poněkud zlepšila, ale ani potom ústřední vláda neměla zemi pod kontrolou. Podobná situace byla ve 20. letech i v Afghánistánu. Evropa jako věrný spojenec USA nemůže proto čekat z této oblasti příliš vstřícnosti. Vzrostl a stále tudíž roste význam sibiřských zdrojů, smluvně využívaných Ruskem, Evropou a Amerikou, o něž stále důrazněji projevuje zájem Čína.

Tyto můžeme říci ekonomicky podložené tenze budou umocňovány tenzemi **existenčními**, konkrétně se projevujícími katastrofálním nedostatkem pitné vody v hustě zalidněných oblastech Středního východu, Číny, Afriky a Indie.

To je záramováno do stále hrozivějšího scénáře přírodních katastrof způsobených činností lidí. Určitá (a možná jen zdánlivá) vyrovnanost mezi největšími aktéry enormně zvyšuje napětí a nebezpečí osudové srážky, ve které půjde o možnost řízení a regulace vývoje lidské společnosti v rámci udržitelného rozvoje nebo její sebezničení.

Ještě před rokem 2025 bude vrcholit nejistota s vývojem vojenského jaderného programu Íránu. Ukáže se, že z Íránu „uniká“ štěpný materiál na Arabský poloostrov do rukou teroristických organizací. Nátlak Rady bezpečnosti OSN podepřený zeměmi NATO a EU donutí Írán přerušit šíření radioaktivního materiálu a podřídit svůj jaderný program mezinárodnímu dohledu. Kolem roku 2035 propukne ropná krize drastičtějších rozměrů než v 70. letech minulého století. Po její zhruba pětileté konsolidaci se však k využívání ropných produktů jako energetického zdroje vrátí jen asi 40 % původních uživatelů. Pokud jde o průmyslovou výrobu, ropu jako surovinu či energetický zdroj, přestane ji využívat nečekaně obrovské množství subjektů, cca 20–40 %.

V oblasti subsaharské Afriky budou v letech 2030–2040 propukat vnitřní ozbrojené konflikty, což povede až k úplnému vyhladění některých států; likvidaci místních ekosystémů a obrovským hladomorům, které se budou šířit i do dalších oblastí Afriky. Válka o pitnou vodu zachvátí obrovskou část kontinentu. Katastroficky se bude vyvíjet i stav životního prostředí v jihovýchodní Asii.

Kolem roku 2035 může dojít ke krátké válce mezi EU a blokem islámských zemí, do níž se USA po počátečním váhání zapojí na straně EU. Po ukončení intenzivních bojů nastane

období dlouhé nestability a regionálních napětí v zemích na pomezí EU a islámského bloku, tedy ve východním Středomoří, kolem Černého moře a na Kavkaze.

V období až do roku 2050 lze očekávat i jiné drastické scénáře:

- ❑ Kolaps světové ekonomiky v důsledku energetické krize, ozbrojené konflikty na Blízkém a Středním východě.
- ❑ Světová supervelmoc Čína vyvolá lokální konflikt s Ruskem a obsadí část východní Sibíře.

2. V bipolárním období se velmocí soustřeďovaly na závody ve zbrojení a ověřovaly si svou připravenost v lokálních střetnutích (Korea, Vietnam, Afghánistán atd.). V následných dalších lokálních válkách se velmocí i jiné země angažovaly v souladu se svými zájmy. Podobně v boji proti terorismu, jehož vrcholem zatím bylo angažmá USA a jeho spojenců v Afghánistánu a zvláště v Iráku. Jaký vývoj reakcí na bezpečnostní hrozby a rizika v následujících obdobích očekáváte?

Předpověď 2010

I v následujících obdobích se množí co do periodicity a zvětšují co do rozsahu bezpečnostní hrozby přírodního charakteru (tsunami, záplavy, zemětřesení, sesuvy půdy atd.), ale lidstvo (kromě ekologického hnutí a vědeckého výzkumu) se těmto hrozbám v podstatě mnoho prakticky nevěnuje. Jednání jsou dlouhá, dohody nedosažitelné, viz kjótský protokol a další. Naráží se na silný odpor společností i států. Reakce a opatření se proto směrem k této bezpečnostní hrozbě nedostanou dále než k jednání, výzvam a proklamacím.

Možných budoucích hrozeb lze ve vzdálenější perspektivě patrně vyhodnotit několik, např.:

- ❑ *ekonomická úspěšnost Číny a v jejím důsledku rychlý technický a technologický rozvoj mohou vést ke změně jejích mezinárodněpolitických ambicí a k přehodnocení hodnocení oblastí zájmů => možný tlak na mocenskou změnu existujících sfér vlivu, resp. sfér zájmu,*
- ❑ *rozdílná natalita v různých částech světa, výrazně vyšší právě v ekonomicky slabších částech světa s nepříliš optimistickou perspektivou, než v částech úspěšných => ekonomicky motivovaná migrace se všemi negativními až potenciálně nebezpečnými dopady,*
- ❑ *oteplování atmosféry s řetězcem fatálních důsledků: zvýšení hladiny světových moří => zmenšení plochy obyvatelné souše => související výrazná změna charakteru klimatu => migrace velkého počtu obyvatelstva => možné spory o životní prostor, energie, prostředky k obživě atd.,*
- ❑ *pokles zásob tradičních zdrojů energie (vyčerpání) a důležitých vzácných surovin na kritickou úroveň => možné spory o tyto a nové zdroje,*
- ❑ *možná vnitřní nestabilita a z ní vyplývající slabost EU, k níž může vést více důvodů, např.:*
 - *zájmy a ambice národních států v protikladu s ambicemi superstátu EU (bez základních funkcí státu dává EU smysl pouze jako společný hospodářský prostor), který nevzniká přirozenou cestou na základě široce akceptované společenské potřeby, nýbrž je vytvářen administrativně „shora“,*
 - *přílišné soustřeďování funkcí v centru a přílišná regulace, jež budou obecně vnímány a číněny odpovědnými za všechny nepříznivě vnímané společenské jevy, zejména*

- za hospodářskou realitu a za rozdílnou životní úroveň, a v případě potřeby budou i určitými politickými silami prezentovány negativně jako hlavní příčina rozporů, jež ale v prostředí naprosto nevyvážené a nevyrovnané EU musejí vznikat zákonitě,*
- výrazná změna tradiční struktury společnosti zemí EU v důsledku migrace (přičemž motivace migrace nesehrává v tomto případě roli) s negativními dopady do soudržnosti společnosti a do obecné přijatelnosti principu solidarity. Přišedší minorita přitom vykazují mnohem větší soudržnost a sounáležitost než majoritní společnost, vůči níž se bez rozpaků vymezují pod záminkou své údajné diskriminace. Podstatný je i fakt vysoké natality těchto minorit a její důsledky.*

Poněkud většího úspěchu se dosahuje v tzv. ochraně přírody, což ovšem v zásadě neodvrátí ekologické bezpečnostní hrozby, nicméně např. boj za záchranu brazilského deštného pralesa už může dosáhnout do této úrovně. Výsledek je však nejistý a v nedohlednu.

Velice konkrétní bezpečnostní hrozbou tohoto období je vyhocení situace činností teroristů. Jejich tvrdé a masové útoky hned na začátku století přesvědčily západní svět, že nejde o nějaké výstřelky extrémního nacionalismu či separatismu, ale o široce organizované hnutí s propracovanou ideologií, velkými finančními zdroji, dobře zásobené vojenským materiálem, a širokou podporou ve všech vrstvách obyvatel atd., jehož proklamovaným cílem je rozšíření jedině správné víry a zastavení šíření vlivu zkaženého Západu.

To přimělo civilizovaný svět brát tuto hrozbu nanejvýš vážně a přikročit k rázným a efektivním krokům jak se tomuto nebezpečí bránit a v dalším ho eliminovat.

V prvé dekádě se svět v odpověď na první velké útoky v podstatě spontánně sjednotil na odsouzení terorismu i jeho vůdců a dosáhl určité jednoty v organizované obraně. Ta zahrnovala zvýšenou mezinárodní spolupráci bezpečnostních a policejních složek, nasazení a cílené zaměření zpravodajských služeb, některá omezení svobod a práv obyvatel, kontrolu pohybu cizinců, selekci imigrantů, kontrolu finančních toků, kontrolu komunikačních prostředků a tak dále.

Evropští členové protiteroristické aliance zejména Francie a Německo však váhali s podporou americké snahy proti talibánskému Afghánistánu a Husajnovu Iráku, které ostentativně terorismus podporovaly, zakročit vojensky. USA tento krok podnikly samostatně. Výsledek se ukázal sporným.

Oba státy byly vojensky dobyty a obsazeny, ovšem v žádné z obou zemí se nepodařilo nastolit demokratické režimy, jak bylo cílem a bude to zřejmě trvat delší dobu. I když v obou zemích jsou vojenské a teroristické akce přívrženců minulých režimů stále ještě časté a co do rozsahu značné, je na druhé straně očividné, že obsazení tohoto prostoru znamenalo pro terorismus obrovskou ztrátu jak morální tak materiální. Bezpečnostní opatření po celém světě ztěžují šance teroristů, kterým zbývají již jen stále obtížnější cvičená a rekrutovaná sebevražedná komanda. Disperse již nebude výhodou a potřeba finančních zdrojů a útočných prostředků povede k sjednocování a centralizaci, čímž se zvyšuje možnost odhalení. Menší počet útoků bude kompenzován jejich rozsahem a krutostí vedoucí až k použití ZHN. To bude ovšem znamenat pokles podpory a polarizaci veřejného mínění a diferenciaci islámského světa. Vidina islámského chalífátu a vítězství v tomto „souboji civilizací“ se vytrácí. Únava z patové situace, nic neřešícího boje jsou dalšími faktory, které vylučují terorismus ve druhé dekádě jako formu boje o moc. Euroatlantický svět díky svým bezpečnostním opatřením neutralizuje a likviduje pátou kolonu islámských buněk ve svém prostoru, což znamená koncem 20. let definitivní vítězství globální aliance nad terorismem.

Určitým kladným výsledkem boje s terorismem jsou jistě odzkoušená bezpečnostní opatření (preventivní i aktivní), která jsou vhodná a použitelná i pro eliminaci dalších hrozeb, jako jsou živelná a hromadná migrace, organizovaný zločin, penetrace ZHN atd., způsobených lidským faktorem. Byla dále obnovena jednotata euroatlantické aliance a Francie i Německo se zapojily do aktivit na hospodářskou obnovu krizové oblasti.

Ještě ani ve **druhé dekádě** soustředěné úsilí západního světa nepřineslo do této oblasti pokrok a demokracii. Nové vlády nemohly nerespektovat náboženské citění, tradiční rodové a kmenové uspořádání a politický vliv náboženských vůdců. To spolu se sousedním Íránem, který se stal oporou islámu ve Střední Asii, bylo základem opětného nárůstu vlivu islámu v obou zemích a na celém Středním východě a středně asijském prostoru.

Bude to však umírněný islám i když nijak Západu nakloněný, ale přece jen „poučený“, že agresivní fundamentalismus a terorismus či případné ropné vydírání nebude západním světem tolerováno. Západní svět byl zase poučen, že islámský svět a jeho kultura je a zůstane odlišný, že nemůže být řízen západními vzory a silou a že je lépe ho ponechat svému vývoji.

Tento přístup byl nakonec nutným i přijatelným řešením situace, kdy jednotlivé evropské mocnosti se navzájem hlídaly, aby ani jedna nezískala v oblasti ubývajících světových zásob ropy rozhodující vliv. Nezpochybnitelný vliv USA začíná být testován rostoucím zájmem Číny a Indie.

Pro Západ budou hrozbou útoky proti informační a energetické infrastruktuře, neboli tzv. kritické infrastruktuře. Tento druh útoků si vyžádá obrovské finanční náklady na její ochranu. To se stane novým polem pro činnost ozbrojených sil v domácích podmínkách. Obecně poroste význam detekce hrozeb, a to na úkor jejich zvládnutí silou. Nástrojem se stanou především technologické metody detekce, vyhodnocování a reakce.

USA budou v nejbližších několika desítkách let hrát dominantní úlohu v mezinárodních vztazích. Ekonomický, ale především technologický a vojenský náskok USA před ostatními případnými aktéry na mezinárodním poli je tak veliký (a stále se zvětšující – viz např. výdaje na obranu a bezpečnost v USA v porovnání se světem a stupeň technologické inovace), že umožní být USA vojensky první mocností, i když podíl USA na ekonomickém výkonu v globálním měřítku se bude zřejmě i nadále snižovat. USA budou pokračovat v politice aktivního (i ozbrojeného) zasahování v globálním měřítku, budou se však snažit více zainteresovat regionální spojence (EU, resp. evropská část NATO, jednotliví velcí asijsí spojenci, ANZUS aj.) a přenést na ně část nákladů, stejně jako jim přenechávat řešení nevojenských hrozeb a postkonfliktní asistenci. Trvání tohoto modelu není otázkou deseti let, ale několika desítek let. Možná dojde k větší autonomii a převzetí odpovědnosti za regionální bezpečnost regionálními uskupeními (např. EU, ASEAN aj.) nebo regionálními mocnostmi, avšak princip fungování tohoto uspořádání se zásadně nezmění. USA zůstanou rozhodujícím faktorem.

Postavení USA v podobě, které zaujímá dnes, je neudržitelné. V novém volebním období dojde k umírnění někdy až extrémního vystupování USA ve světě. Reálné i v pětiletém horizontu naopak je posilování postavení takových států a uskupení jako je Rusko, Čína, EU. A to právě na úkor USA. Zasahovat do záležitostí cizích suverénních států je legitimní pro širší fórum než je jediný stát, byť supervelmoc.

Vhodnou reakci na hrozby a rizika je včasná, resp. „předčasná“, tj. preventivní reakce přímo na místě, odkud hrozí její eskalace. Protiváhou mocenských tlaků USA by měla být především Evropa, která má podobné dispozice jako USA.

Jako nástroje boje proti bezpečnostním hrozbám se nejvíce ukazují podpora méně militantní opozice v problémových zemích, výrazné zpřísnění imigrační politiky a legislativy, nahrazení vojenské přítomnosti posílením informačních prostředků a systematickou analýzou získaných informací, demonstrace odhodlání k použití síly k selektivním úderům, vytváření „sanitárního kordonu“ kolem problémových zemí a přísná kontrola dovozů.

Nechybí názor, že terorismus, jmenovitě islámský terorismus, je v současnosti všeobecně interpretován jako univerzální hrozba. To není v souladu s realitou. Islámský terorismus je součástí ozbrojeného násilí a má politické cíle vůči konkrétnímu protivníkovi. Není však válkou a nejde proti němu vést univerzálně válku. Teze: „válka s terorismem“ je proto problematická. Existuje navíc celá řada dalších hrozeb s diferencovaným působením, jako jsou sociální rozvrat a revoluce, extremismus, separatismus atd.

Předpověď 2020

Vznikají velmi dočasné, krátkodobé koalice i mezi bývalými soupeři. Nejstabilnější vojensko-politickou organizací je stále NATO, EU hraje podružnou úlohu. Zasazení spojeneckých sil v zemích třetího světa.

Ve střednědobém horizontu zůstane v platnosti strategie preventivního řešení hlavních bezpečnostních hrozeb. Bude však pokračovat rozdílný přístup v uplatňování základních preventivních opatření, jak to vyplývá z bezpečnostních strategií USA a EU. Zkušenosti ze současného nasazení v Iráku a tlak veřejnosti však přibrzdí řešení problémů prioritně vojenskými akcemi. Dojde-li k dalšímu uplatnění preventivní strategie, bude příslušná operace plánována komplexněji, jako souhrn jak vojenských, tak civilních opatření, která na sebe budou navazovat.

V tomto období lze předpokládat sílící tlak dalších subjektů, které budou své zájmy posilovat v širším geopolitickém měřítku, ale v rámci svého makroregionu. Lze také očekávat nové hrozby, vzniklé jako důsledky rozsáhlých a nevratných lidských zásahů (průmyslových, ekonomických) do přírody a jejích reakcí (zhroucení životních podmínek velkých skupin lidí na rozsáhlých teritoriích). Hrozí konflikty vzniklé z nedostatečné společensko-kulturní adaptability lidí pod tlakem neevropských kultur a způsobů života, v případě krachu ambiciózního projektu evropské integrace (EU). Nebezpečím jsou i možné pandemie.

Zatímco USA ve své vůdčí světové roli znovu přistoupí na ideu důsledného multilateralismu, byť nadále s prvkem tvorby „koalic ochotných“, prostor EU se začne radikálně chránit před nezvladatelným přílivem uprchlíků z nejchudších oblastí Afriky a Asie. Technologická vyspělost integrovaného „bezpečnostního pláště“ v prostoru vyspělých zemí severní polokoule a vybraných států na jižní polokouli bude zabráňovat větším projevům terorismu či organizovaného násilí, nedokáže ale zabránit pronikání uvedených teroristicko-kriminálně-ekonomicko-ideologických sítí do chráněného prostoru.

Kolem roku 2020 budou na velmi vysokém stupni kvality dobudovány a připraveny společné evropské síly rychlé reakce. V období let 2025–2045 budou tyto síly takřka permanentně rotovat v nasazení v oblasti Středozemního moře, především kvůli zklidňování bouřlivé situace vyvolávané migrací. Po roce 2030 budou v západních zemích pomocí čipu monitorování potenciálně nebezpeční lidé – rezidenti i návštěvníci. EU zahájí program s cílem označit čipem své obyvatele podezřelé ze spojení s terorismem (i veškeré lidi s jakoukoli kriminální minulostí) i veškeré návštěvníky z rizikových zemí (kdo odmítne čip, nebude vpuštěn).

V reakci na teroristický útok v jednom ze států EU provede NATO podle článku 5 operaci – blokádu a částečnou invazi do jednoho z islamistických států, základny strůjců útoku. Další vývoj reakcí na hrozby půjde spíše směrem konkrétních úmluv a společného pevného diplomatického postupu koalic hlavních světových aktérů především v ochraně životního prostředí a využívání energetických zdrojů (koalice nebudou mít vždy stejné složení). Čelit hrozbám představovaným masovou migrací se nebude dařit, naprostá většina opatření bude jen reaktivní, navíc velmi pasivní.

Jako nástroje proti bezpečnostním hrozbám bude využívána integrace datových systémů, preventivní selektivní úderů novými technologiemi, pokrytí prostoru účinnými obrannými systémy a zpevnění „sanitárních kordonů“ i možné pandemie. Obnoví se účinné mezinárodní mechanismy na ochranu životních zájmů celého lidstva a planety, podaří se zastavit kácení deštných lesů, zpřísní se normy na ochranu světových oceánů a ozónové vrstvy.

Skupině vyspělých zemí vedených EU, Kanadou a Japonskem se podaří institucionalizovat projekt rozsáhlé bezpečnostní a rozvojové pomoci pro okruh velmi chudých, ale stabilizovaných států Afriky, střední a jižní Asie. Ve většině evropských zemí budou realizována opatření, která budou stabilizovat domácí bezpečnostní prostředí. Omezení migrace do mateřských zemí, eliminace spolupráce mezi nositeli ohrožení a potencionálními sympatizanty z řad vlastního obyvatelstva, vyhoštění aktivních sympatizantů apod. V některých státech bude tlak na systémové omezení některých osobních svobod, které lze zneužívat při realizaci bezpečnostních hrozeb.

V ČR a EU se rozvine integrovaný systém bezpečnostní prevence, včasného varování a reakce. Bude fungovat na státní, regionální, obecní a vnitroorganizační úrovni, pokusy se budou provádět s aplikací (ve formě softwaru a miniaturního přístrojového vybavení) na pro jednotlivce. Bude to drahé a vzhledem ke stále relativně bezpečnému prostředí v našich zeměpisných šířkách o to nebude příliš velký zájem.

Předpověď do roku 2050

I když v této době je již velká část energie kryta z obnovitelných a jiných zdrojů, jsou ještě málo efektivní, a zejména příliš drahé. Tudíž stále ještě existuje silná závislost a následně poptávka po zdrojích tradičních jako ropa, uhlí a plyn, kterých je ale stále méně. Malé státy vlastníci zdroje jako Irák, Nigérie, Saúdská Arábie, Venezuela atd. již dávno pochopily, že vlastnictví těchto zdrojů si mohou zachovat jedině ve spojení se silným partnerem. Podobně je tomu i se spotřebiteli. Malé státy se spolčují v silné celky, které jediné mají šanci, se na dělení zásob ropy podílet (viz Evropa). Eliminovat katastrofální formu možných srážek se může podařit jedině proto, že tyto zdroje využívá hlavně část světa relativně vyspělá kulturně i technicky, hlavně euroatlantická část.

Horší situace nastane v řešení nedostatku pitné vody, což je oblast Středního východu, střední Asie a severní Afriky, tedy oblasti přelidněné, zaostalé, kde ještě nedávno byly nacionální spory řešeny válkou a lze očekávat, že případné další, tj. i o tu vodu, budou řešeny stejně. Je nebezpečí, že tam vzniklé spory mohou narušit i křehkou stabilitu dohody o energetických zdrojích a do sporů budou zataženy i země vyspělé. A to tím více a hůře, že tento boj se bude odehrávat na pozadí hrozby existenci, protože ekologická katastrofa způsobena oteplováním (i vodíkové motory oteplují ovzduší), tání ledovců, ničení deštných pralesů atd., vyhrocuje otázku přežití člověka ad absurdum.

V první dekádě 21. století již existovala představa o všech uváděných hrozbách a již v minulém století byly připravena a realizována opatření, pokud by se nebezpečí stalo skutečně

závažné. To se týkalo zejména možnosti neřízené a masové migrace a některých oblastí organizovaného zločinu, které byly zvládnutelné a v péči pořádkových služeb a policie. K jejich lepšímu a včasnému zvládnutí už byla nutná mezinárodní spolupráce, dohody a organizace.

Svým útokem na USA v New Yorku se však jasně nominovali na pozici hlavního aktéra bezpečnostní hrozby teroristé. Terorismus jako forma boje je a byla známá i v minulosti. Ještě nikdy však nedosáhla takového stupně mohutnosti, organizovanosti a sofistikovanosti jako na začátku tohoto století. Bohužel i krutosti, počtu obětí a účelového výběru cílů.

Ukázalo se nezbytným proti aktérům takového nebezpečí důrazně vystoupit. Bohužel ani v takovéto vypjaté situaci nebylo dosaženo žádoucí jednoty jakou formu toto vystoupení má mít a kdy ho realizovat. Ukázala se obdobná situace jako v Balkánské krizi na konci minulého století. Silové a okamžité vojenské řešení prosazovaly Spojené státy, a také ho bez ohledu na liknavost a výhrady ostatních spojenců v NATO a OSN v Afghánistánu realizovaly. Brzy následovala invaze do Iráku, kde výhrady spojenců byly ještě větší a argumentace USA ještě slabší. I když se ani potom spojení Husajna s teroristy neprokázalo, je faktem že teroristé ztratili sice své základny a výcvikové prostory v Afghánistánu a zřejmou finanční pomoc Iráku, ale neztratili morální podporu a rekrutační možnosti mezi místními odpůrci „americké okupace“.

V druhé polovině první dekády je oblast Středního východu přes soustavnou snahu USA i evropských zemí (Německo a Francie), které se v této době již přidali k programu hospodářské obnovy Iráku a Afghánistánu stále ještě výbušná.

Stupňování teroristických aktivit **v druhé dekádě**, a zejména americkému řešení nakloněná stanoviska silných států jako Ruska (má s terorismem své problémy) Japonska a nových velmocí Číny, Indie a zbývajících proamericky smýšlejících vládních garnitur arabských a islámských států, které se rovněž cítí fundamentalismem ohroženy, si vynucuje koordinovaný postup protiteroristické aliance směřující ke konečnému zúčtování.

V tomto finálním boji teroristé vrhají do boje všechny prostředky včetně ZHN a není ušetřena žádná země včetně ČR. Civilizovaný svět použije všech prostředků od drastického omezení svobod a práv občanů, po diferenciaci a selekci ras a národností, po nasazení armády a obsazování kritických území. Nepoužije však ani v odvetě ZHN. Jejich použití teroristy je spontánně odsouzeno, což zásadně přispělo k likvidaci teroristického hnutí na celém světě včetně ohnisek na Středním východě.

Západní svět se poučil, že „vývoz demokracie“ do této oblasti světa je nereálný a někdy až kontraproduktivní, právě tak prodlužovaná „okupace“, a že ani nelze kalkulovat s radikální změnou náboženských a rodových a kmenových tradic a že je nutno počítat s pomalým a letitým kulturním vývojem.

Nicméně se potvrdilo, že použití vojenského prostředku, a to rozhodným a masovým nasazením, má v této oblasti své opodstatnění a je nutno ho mít vždy v záloze. Ve vypjatých dobách je síla někdy to jediné, co může přinést a přináší výsledek. Tak tomu bylo v této oblasti odedávna a v krizi nelze experimentovat s jinými postupy, i když možná v jiné kultuře možnými a použitelnými.

Ve třetí dekádě a dále je svět zužován stále se zvětšujícím nedostatkem zejména energetických zdrojů. Alternativní zdroje jsou široce rozvíjeny už i někdy používány (motory na vodík), ale stále nejsou odpovídajícím řešením. Svou úlohu hraje i to, že vývoj a výzkum v této oblasti naprosto ovládají kruhy ovládající využívání současných zdrojů, a tudíž nemají přílišný zájem uvést nové zdroje na trh, jsou zatím příliš nákladné. Na světové kolbiště vstu-

pují nové dravé mocnosti, což vytváří a podporuje snahy po podílnictví na zdrojích, případně jejich novém rozdělení.

Zatím ve 30. a 40. letech snad jako reziduum protiteroristické aliance se problém zdrojů jakž takž daří řešit dohodami, nástupem nových hráčů a při jejich síle, narůstá napětí a riziko, že situace se bude řešit silově, stoupá. Uzavírají se nové aliance a dohody s důrazem na jejich vojenský význam. Ožívuje se NATO a vojenská politika EU, přimyká se Rusko, kde excentrické snahy východní Sibiře zatlačila čínská hrozba. Obnovuje se léta tlumená zášť třetího světa vůči euroatlantické „nadvládě“ a toto dělení světa může být smutnou předzvěstí, že sice jindy a jinak, ale přece jen přichází doba „střetu civilizací“.

Svět samozřejmě bude v celém půlstoletí využívat i prostředky nevojenské. Jejich význam oproti dnešku a jejich účinnost určitě vzroste. Jde o diplomacii, působení vzdělávacích institucí a programů, působení mezinárodních institucí, ať již státních či nestátních a dobrovolných, řízená migrace, programy výměny studentů apod., mezinárodní programy zaměřené na vědu a technický rozvoj atd.

Je také nepochybné, že svět ke konci půlstoletí bude s to si lépe realizovat následky vojenského střetu (v té době bude „atomový klub“ značně rozšířen a nemusí to být jen výsledek penetrace ZHN) a vidina apokalypsy může mnohemu zabránit, bude záležet na nových zdrojích a těch, kteří je budou ovládat.

Existuje racionální důvod vystříhat se takovému vystupňování napětí a nepřipustit i nechtěné spuštění konfliktu. Jak je ale z dějin známo, běh světa se neřídí rozumem a je dost důvodů si nemyslet, že tomu za 30 či 40 let bude jinak.

V dlouhodobém horizontu se prosadí komplexní přístup k preventivnímu řešení bezpečnostních hrozeb. V Evropě se prosadí společná zahraniční a bezpečnostní politika, což povede k postupné integraci národních bezpečnostních systémů, a to i za cenu, že k tomu dojde postupně a po etapách. Rozsah reakcí bude úměrný vývoji globálního bezpečnostního prostředí. Dojde k posilování integračních tendencí mezi Evropou, USA, Ruskem, dotvoření koordinovaného obranného systému a k vytváření korektních vztahů s mocenskými uskupeními kolem Indie.

Pokračování

Poznámka:

- [1] Struktura emigrantů z hlediska společensko-sociálních charakteristik bude ale v tomto případě zcela odlišná od struktury emigrantů směřujících z bývalého východního bloku na demokratický západ. Zatímco tehdy se emigranti rekrutovali ze vzdělanějších vrstev společnosti a v převážné většině v podstatě „zvyšovali úroveň přijímající společnosti“ díky své kulturní úrovni, vzdělání, profesní přípravě a schopnostem realizovat se v prostředí do něhož přicházeli (přičemž výjimky příslovečně pouze potvrzují pravidlo) v tomto případě tomu bude naopak.